

EUROOPA INIMÕIGUSTE KOHTU LAHENDITE LÜHIÜLEVAADE¹ 10.07.2023 – 14.07.2023

11. juuli 2023

Lahend 61365/16 - õigus lahkuda riigist

S.E. vs. Serbia

Protokolli nr 4 artikkel 2-2

Asjaolud

2015. aastal anti kaebajale pagulasstaatuse Serbia tema poliitilise tegevuse tõttu ja üldise ebakindluse olukorra tõttu Sүүrias. Kaebaja taotles varjupaigaametilt pagulase reisidokumendi väljastamist, kuna tema Sүүria pass oli aegunud. Talle teatati, et seda ei saa teha, kuna siseminister ei ole veel kehtestanud pagulaste reisidokumentide vormi ja sisu reguleerivaid täiendavaid eeskirju nagu seda nõuab asjakohane siseriiklik seadus. Kaebaja põhiseaduslik kaebus selle teate peale jäeti rahuldamata. 2022. aastal sai ta Sүүria riikliku passi ja kasutas seda Serbiast lahkumiseks.

EIK-sse pöördudes leiab kaebaja, et Serbia on rikkunud talle protokolli nr 4 artiklist 2 tulenevaid õigusi.

EIK seisukohad

Protokolli nr 4 artikkel 2

EIK leidis, et protokolli nr 4 artikkel 2 on käesolevas asjas kohalduv. EIK märkis, et kaebaja oli pagulane, kes oli sunnitud lahkuma oma päritoluriigist, et otsida varjupaika Serbias, sest ta kartis tagakiusamist ja/või ohtu oma turvalisusele. Sellega seoses valitses rahvusvahelisel ja Euroopa tasandil laialdane konsensus vajaduses pagulaste erikaitse järele. Sealhulgas kohustuse osas väljastada asjakohane reisidokument, mis tagaks fundamentaalse liikumisvabaduse.

Hoolimata Serbia ametivõimude kavatsusest mitte piirata kaebaja õigust Serbiast lahkuda, sekkuti sellesse õigusesse. Serbia ametivõimud ei väljastanud kaebajale pagulase reisidokumendi, sest asjakohaseid rakendusmäärusi ei olnud veel vastu võetud. See keeldumine oli takistuseks kaebajal riigist lahkumiseks. Kaebaja ei saanud riigist lahkuda 7 aasta jooksul, sest tal ei olnud võimalik hankida ka ühtki teist reisidokumendi.

EIK ei olnud veendunud, et kaebajal oli võimalik igal ajal taotleda Sүүria passi, et Serbiast lahkuda. Pagulase reisidokumendi väljastamist keeldumine oli vastuolus Serbia rahvusvaheliste kohustustega ja seda oleks raske ühtida ka õigusriigi põhimõttega. Serbia ametivõimud tunnistasid kaebajale pagulasseisundi andmisega, et tal oli põhjendatud hirm tagakiusamise ees. Serbia ametivõimud ei olnud kunagi väitnud, et kaebaja ei vajanud enam kaitset.

Antud olukorras ei saanud valitsus riigi tegevusetust põhjendada olemasolevate ressursside või tehniliste lahenduste puudumisega, kuna pädevad asutused oleksid pidanud jälgima riigieelarve eraldisi ning tagama õigeaegse ja piisava tehnilise toe selle ülesande täitmisel. Riigi majanduslik heaolu ja sellega seotud rahalised kaalutlused ei kuulu protokolli nr 4 artikli 2 lõikes 3 sätestatud legitiimsete eesmärkide hulka ega saanud seetõttu õigustada riigist lahkumise õiguse piiramist.

EIK leidis, et kaebaja riigist lahkumise õigusesse sekkumine ei olnud seadustega kooskõlas. Sellest tulenevalt tuvastas EIK protokolli nr 4 artikkel 2 rikkumise.

¹ Lühiülevaates kajastatud lahendite valiku aluseks on EIK enda otsingumootoris avaldatud Legal Summary'd.

Artikkel 41

EIK leidis, et Serbia peab kaebajale maksma mittevahalise kahju hüvitiseks 3500 eurot.

[Lahend](#) (inglise keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)

11. juuli 2023

Lahend 10934/21 - õigus tõhusale õiguskaitsevahendile ja diskrimineerimiskeeld

Semenya vs. Šveits

Artiklid 13 ja 14

Asjaolud

Kaebaja, Mokgadi Caster Semenya, on Lõuna-Aafrika Vabariigi kodanik, kes on sündinud 1991. aastal ja elab Pretorias (Lõuna-Aafrika). Ta on rahvusvahelisel tasemel sportlane, kes on spetsialiseerunud keskmaajooksudele (800 kuni 3000 meetrit). 2009. aasta kergejõustiku maailmameistrivõistlustel Berliinis võitis ta naiste 800 meetri jooksu. Peale seda teatas Rahvusvaheline Kergejõustikuliit (IAAF) kaebajale, et ta peab langetama oma testosterooni taseme alla teatud läve, kui ta soovib edaspidi osaleda tulevastel rahvusvahelistel kergejõustikuvõistlustel oma valitud aladel.

Vaatamata sellele, et kaebaja kandis seejärel läbitud hormoonravist olulisi kõrvalmõjusid, võitis ta naiste 800 meetri jooksu Daegu kergejõustiku maailmameistrivõistlustel (2011) ja Londoni olümpiamängudel (2012).

Seejärel, pärast 24. juuli 2015. aasta vaheotsust, mis tehti Dutee Chandi puhul, Spordiarbitraažikohus (CAS) peatas ajutiselt kehtivad IAAF-i vastavad määrused ja kaebaja lõpetas hormoonravi, mis alandas tema testosterooni taset.

2018. aasta aprillis võttis IAAF vastu uued reeglid – „Vastavusnõuded naissportlaste kvalifikatsiooniks (sooarengu erinevustega sportlastele) - (DSD eeskirjad)“. Kaebaja ei vaidlustanud seda, et ta on DSD eeskirjade tähenduses „asjakohane sportlane“, kuid keeldus neid täitmast, sest tema väitel mõjus talle hormoonravi halvasti, mida ta pidi läbima, et alandada oma loomulikku testosteroonitaset, et tal lubataks osaleda rahvusvahelisel võistlusel naiste kategoorias. 2018. aasta juunis vaidlustas kaebaja DSD eeskirjade kehtivuse.

Menetluse ajal muutis IAAF DSD eeskirjadega hõlmatud soolise arengu erinevuste loetelu. Sellest hetkest alates kehtisid need ainult "46 XY" sportlastele, st XY kromosoomiga inimestele, mitte XX kromosoomiga inimestele. Teisisõnu, sportlased, kellel on XX kromosoomid ja kõrge testosterooni tase, ei kuulu enam nende eeskirjade alla.

2019. aasta aprillis jättis CAS rahuldamata kaebaja taotluse vahekohtumenetluseks. CAS leidis, et kuigi DSD eeskirjad olid diskrimineerivad, olid need vajalikud, mõistlikud ja proportsionaalsed vahendid IAAF-i eesmärkide saavutamiseks, nimelt ausa konkurentsi tagamiseks. 2019. aasta mais esitas kaebaja Šveitsi föderaalkohtule tsiviilkaebuse, kus väitis eelkõige, et teda diskrimineeriti soo alusel võrreldes mees- ja naissportlastega ning tema inimväärikust ja isikuõigusi on rikutud. 2020. aasta augustis jättis föderaalkohus kaebaja kaebuse rahuldamata, leides, et asjakohased eeskirjad on asjakohane, vajalik ja proportsionaalne vahend õiguspärase eesmärgi saavutamiseks. Föderaalkohus märkis sellega seoses, et tema kontrolliõigus rahvusvahelise vahekohtu valdkonnas piirdus küsimuse läbivaatamisega, kas vaidlustatud otsus oli vastuolus avaliku korraga ja järeldas, et see ei ole vastuolus.

EIK-sse pöördudes leiab kaebaja, et ta on langenud diskrimineerimise ohvriks. Ta kaebas ka föderaalkohtu piiratud kontrolliõiguse üle.

EIK seisukohad

EIK märkis, et sisuliselt vaidlustas kaebaja IAAF-i poolt välja antud teatud reeglite kokkusobivuse konventsiooni erinevate sätetega, mis hiljem CAS-i ja föderaalkohtu poolt heaks kiideti. EIK märkis, et Šveitsil ei olnud DSD reeglite vastuvõtmisel mingit rolli. Seetõttu otsustas EIK keskenduda oma uurimisel küsimusele, kas CAS-i ja föderaalkohtu läbiviidud kontroll vastas käesoleval juhul konventsiooni nõuetele.

EIK pädevus asja uurimiseks

Kohustusliku vahekohtumenetlus, mis võttis kaebajalt võimaluse pöörduda oma riigi või muusse tavakohtusse, oli kaebaja ainus õiguskaitsevahend, millele järgnes edasikaebamine föderaalkohtule. Kaebaja ei saanud kasutada muid õiguskaitsevahendeid, eelkõige edasikaebamist teistesse Šveitsi või Monaco kohtutesse.

EIK ei eitanud, et spordivaldkonna vaidluste lahendamise "tsentraliseeritud" süsteemil on oma eelised, eelkõige selleks, et tagada teatav sidusus ja järjepidevus. Siiski on tõsiasi, et kui EIK peaks tuvastama, et tal ei ole pädevust seda tüüpi taotlusi läbi vaadata, võib see piirata juurdepääsu EIK-sse tervele isikute kategooriale, st elukutselistele sportlastele, mis ei oleks kooskõlas konventsiooni mõtte ja eesmärgiga.

EIK oli teadlik, et kaebaja kaebas talle IAAF-i poolt välja antud ja CAS-i poolt heaks kiidetud reeglite vastavusele, mis mõlemad olid valitsusvälised pooled. Kuivõrd föderaalkohus oli CAS-i järeldusi kaebaja kaebuste osas läbi vaadanud, järeldas EIK oma kohtupraktikat silmas pidades, et kaebaja juhtum kuulub Šveitsi „jurisdiktsiooni“ alla artikli 1 tähenduses (inimõiguste austamise kohustus). Sellest järeldus, et EIK oli pädev käesolevat juhtumit uurima.

Artikkel 14 koos artikliga 8

EIK märkis, et kaebaja võis tugineda vähemalt ühele artiklist 14 tulenevale diskrimineerimise alusele ning, et ta võib väita, et kaebaja on diskrimineerimise ohver soo ja ka seksuaalsete omaduste (eelkõige geneetiliste omaduste) alusel, mis kuulus artikli 14 reguleerimisalasse.

EIK leidis, et kaebaja oli võrreldavas olukorras teiste naissportlastega ja, et teda koheldi nende sportlastega võrreldes erinevalt, sest ta oli DSD eeskirjade tõttu võistlustel osalemisest kõrvale jäetud.

EIK-i ülesanne oli teha kindlaks, kas kaebaja käsutuses olid piisavad institutsionaalsed ja menetluslikud tagatised kohtusüsteemi näol, kuhu ta sai esitada oma kaebused, eelkõige artikli 14 alusel. Samuti see, kas need kohtud olid põhjendanud otsuseid nii, et need olid arvesse võtnud EIK praktikat.

EIK märkis, et CAS oli väljendanud tõsist muret DSD eeskirjade pärast vähemalt kolmes aspektis. CAS leidis, et hormoonravil on olulised kõrvalmõjud. Samuti leidis CAS, et isegi kui naissportlased läbivad hoolikalt hormoonravi, siis nad ei pruugi ikkagi vastata DSD eeskirjadele. Lisaks leidis CAS, et tõendid selle kohta, et sportlasel on 1500 meetri ja 1 miili jooksul märkimisväärsed eelised on "nõrgad". Need tõsised mured ei olnud siiski viinud CAS-i kõnealuste eeskirjade peatamiseni nagu seda tehti Dutee Chandi juhtumi puhul mitu aastat tagasi. Föderaalkohus ei püüdnud lahendada CAS-i kahtlusi DSD eeskirjade praktilise kohaldamise ja teadusliku aluse kohta. EIK lisis, et hiljutised aruanded inimõigusorganite poolt on kajastanud tõsist muret naiste, sealhulgas interseksuaalsete sportlaste, diskrimineerimise pärast spordivaldkonnas.

Kokkuvõttes leidis EIK, et kaebajale ei olnud Šveitsis antud piisavaid institutsionaalseid ja menetluslike tagatisi, mis võimaldaksid tal oma kaebusi tõhusalt läbi vaadata, eriti kuna tema kaebused puudutasid põhjendatud ja usaldusväärseid väiteid diskrimineerimise kohta. EIK leidis, et Šveits ületas talle antud kitsa hindamisruumi, mis puudutas soo ja seksuaalomaduste alusel diskrimineerimist. EIK tuvastas, et on rikutud artiklit 14 koos artikliga 8.

Artikkel 13 koos artiklitega 8 ja 14

EIK tuvastas ka õiguse tõhusale õiguskaitsevahendile artikli 13 tähenduses rikkumise sisuliselt samadel põhjustel, mis olid aluseks artikli 14 koos artikliga 8 rikkumise tuvastamisel.

EIK märkis, et kaebaja CAS-ile ja föderaalkohtule esitatud kaebused olid põhjendatud ja tuginesid otseselt või sisuliselt konventsioonile. Oma kaebuses föderaalkohtule 28. mai 2019. aasta vahekohtumenetlusest keeldumise otsuse peale, kaebas kaebaja eelkõige soolise diskrimineerimise üle. Siiski, nagu ka CAS, ei olnud föderaalkohtus, eelkõige oma väga piiratud kontrolliõiguse tõttu, tõhusalt vastanud kaebaja põhjendatud ja usaldusväärsetele kaebustele. EIK jõudis oma piiratud rollis Euroopa avaliku korra valvurina järeldusele, et käesoleva juhtumi konkreetsetel asjaoludel ei saa kaebaja käsutuses olevaid siseriiklikke õiguskaitsevahendeid lugeda tõhusaks konventsiooni artikli 13 tähenduses.

Teised artiklid

EIK otsustas 6 poolt- ja 1 vastuhäälega, et eraldiseisvat otsust ei ole vaja teha konventsiooni artikli 8 alusel esitatud kaebuste kohta nagu ka artikli 6 lõike 1 alusel esitatud kaebuste kohta.

EIK tunnistas häälteenamusega artikli 3 alusel esitatud kaebuse vastuvõetamatuks, kuna see oli ilmselgelt põhjendamatu.

Artikkel 41

Kuna kaebaja ei esitanud nõudeid varalise või mittevaralise kahju hüvitamiseks, siis EIK ei teinud selles osas otsust. EIK otsustas (4 poolt- ja 3 vastuhäälega), et Šveits peab kaebajale tasuma 60 000 eurot kulude katteks.

Lahendile on lisatud eriarvamused.

[Lahend](#) (prantsuse keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)

13. juuli 2023

Lahend 1/16 - õigus eraelu austamisele

Emin Huseynov vs Aserbaidžaan (nr 2)

Artikkel 8

Asjaolud

Kaebaja oli sõltumatu ajakirjanik ja ajakirjanike õiguste kaitsele spetsialiseerunud valitsusväline inimõigusorganisatsiooni (IRFS) esimees. 2014. aasta juulis alustasid ametivõimud IRFS-i tegevuse osas kriminaalmenetluse. 2014. aasta augustis läks kaebaja peitu ja leidis lõpuks varjupaiga Šveitsi Konföderatsiooni Bakuu saatkonnas. Kaebajale esitati süüdistus ebaseaduslikus ettevõtluses, suures

ulatuses maksudest kõrvalehoidmises, võimu kuritarvitamises ning tema suhtes väljastati vahistamismäärus.

4. juunil 2015 saatkonnas viibides esitas kaebaja Aserbaidžaani Vabariigi presidendile avalduse, milles märkis, et ta soovib Aserbaidžaani kodakondsusest loobuda. Ta märkis muu hulgas, et tal ei ole muud kodakondsust. 9. juunil 2015 tasusid Šveitsi ametivõimud kaebaja maksuvõla Aserbaidžaanis. Samal päeval tühistati kaebaja vahistamismäärus ja 11. juunil 2015 tühistati kaebaja tagaotsitavaks kuulutamise otsus. 12. juunil 2015 lahkus kaebaja Aserbaidžaanist lennukiga koos Šveitsi Konföderatsiooni välisministriga. Hiljem teatasid ametivõimud talle, et tema Aserbaidžaani Vabariigi kodakondsus on presidendi korraldusega lõpetatud. Tema suhtes algatatud kriminaalmenetluse tulemuste kohta teavet ei ole antud.

EIK-sse pöördudes tugineb kaebaja erinetavatele artiklitele ja väidab eelkõige, et siseriiklike ametivõimude otsus temalt Aserbaidžaani kodakondsus ära võtta oli vastuolus talle konventsioonist tulenevate õigustega.

EIK seisukohad

Artikkel 8

EIK märkis, et presidendi korraldused ei olnud normatiivaktid ja seetõttu ei saanud neid konstitutsioonikohtus vaidlustada. Neid ei saanud vaidlustada ka halduskohtumenetluses, samuti ei olnud valitsus näidanud, et need on vaidlustatavad üldkohtus. Kaebajale ei olnud kunagi antud korralduse koopiat, millega talt võeti ära Aserbaidžaani kodakondsus.

Otsustades, kas kaebaja kodakondsuse lõpetamine kujutas endast sekkumist tema õigusesse eraelule, võttis EIK arvesse varem kodakondsusega seotud asjades kasutatud meetodilisi lähenemisi. EIK uuris, millised on olnud vaidlustatud meetme tagajärjed kaebajale ja kas kõnealune meede oli olnud meelevaldne.

Kodakondsuse kaotamise tulemusena oli kaebaja muutunud kodakondsuseta isikuks, kellel ei olnud ühtegi kehtivat isikut tõendavat dokumenti, mis tekitas üldise ebakindluse tema õigusliku staatuse suhtes ja mõjutas otseselt tema sotsiaalset identiteeti. Seega oli vaidlustatud meede kujutanud endast sekkumist tema „eraellu“.

Valitsus väitis, et kaebaja oli ise palunud oma Aserbaidžaani kodakondsusest loobumist, samas kui kaebaja väitis, et ta oli sunnitud seda tegema. EIK märkis esmalt, et siseriikliku õiguse kohaselt ei tohi Aserbaidžaani Vabariigi kodanikult mitte mingil juhul ära võtta Aserbaidžaani Vabariigi kodakondsust. Seejärel väljendas EIK kahtlust kaebaja taotluse vabatahtlikkuses, arvestades tema Aserbaidžaanist lahkumisele eelnenud sündmuste jada. Eelkõige tühistati tema suhtes tehtud vahistamismäärus ja tühistati tema tagaotsitavaks kuulutamise otsus paar päeva pärast seda, kui ta oli esitanud kodakondsusest loobumise taotluse. Šveitsi ametivõimud olid tasunud tema maksuvõla ja ta oli riigist lahkunud. Juhtumi asjaolude põhjal ei olnud aga vajadust tuvastada, kas tema kodakondsusest loobumine oli sunniviisiline või vabatahtlik, kuna igal juhul oli kaebaja kodakondsuse lõpetamine olnud meelevaldne.

EIK tuvastas artikkel 8 rikkumise.

Artiklid 34 ja 38

EIK leidis ühehäälselt, et kostjariik ei ole jätnud täitmata oma kohustusi, mis tulenevad artiklitest 34 ja 38.

Artikkel 41

EIK leidis, et Aserbaidžaan peab kaebajale maksma mittevaralise kahju hüvitiseks 4500 eurot.

[Lahend](#) (inglise keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)

13. juuli 2023

Suurkoja otsus taotluste 1828/06, 34163/07 ja 19029/11 kohta - õiglane hüvitus

G.I.E.M. S.r.l. ja teised vs. Itaalia

Artikkel 41

Asjaolud

Kaasus sai alguse nelja äriühingu ja ühe eraisiku (hr Gironde), kes oli ühe kaebava äriühingu direktor, kaebustest Itaalia vastu. Kaebajad kurtsid ebaseaduslikult arendatud maa automaatse ja täieliku konfiskeerimise üle sõltumata kriminaalvastutusest.

Suurkoda tuvastas 28. juuni 2018 [otsuses](#) protokoll nr 1 artikkel 1 rikkumise kõigi kaebajate osas, artikkel 7 rikkumise kõigi nelja äriühingu osas, artikkel 6 lõige 2 rikkumise eraisiku osas. Suurkoda jättis artikli 41 kohaldamise otsustamata, sest see küsimus ei olnud otsustamiseks valmis. Kaebajad taotlesid varalise ja mittevaralise kahju ning kulude hüvitamist.

Otsuse tegemise ajaks on vaidlusalune vara tagastatud kõikidele kaebajatele.

EIK seisukohad

Varaline kahju

Kuna maa ja hooned olid kaebajatele juba tagastatud, käsitles EIK nende nõudeid ainult selles osas, mis puudutas seda, et kaebajad ei saanud vara kasutada ning hoonete väärtuse vähenes. Vaidlusaluse maa kasutamise võimatuse kestuse hindamisel lähtus EIK selle maa konfiskeerimisest, mitte mis tahes eelnevast arestimisest. Seetõttu tuli kahju arvutada konfiskeerimise hetkest ja igal üksikjuhul eraldi.

EIK määras äriühingule G.I.E.M. S.r.l.-le oma vara kasutamise võimatuse eest hüvitise 35 000 eurot. Äriühingutele Falgest S.r.l. ja G. Gironde ühiselt nende vara kasutamise võimatuse eest hüvitise 700 000 eurot ning äriühingule R.I.T.A. Sarda S.r.l. 35 000 eurot, kuna ta ei saanud oma vara kasutada.

Falgest S.r.l. ja hr Gironde nõudsid hüvitust mahajäetud hoonetele tekitatud kahju eest, kuid EIK märkis, et need püstitati halduslubasid rikkudes. Sellest tulenevalt asus EIK seisukohale, et selle eest neile hüvitist maksta ei tule.

EIK märkis, et kuna maa väärtuse vähenemisel konfiskeerimisega põhjuslikku seost ei olnud, et selle maa sihtotstarve muutus, siis seda ei saanud hüvitise arvutamisel arvesse võtta.

Mittevaraline kahju

EIK ei välistanud võimalust, et juriidilise isiku väidetava mittevaralise kahju eest võidakse välja mõista hüvitis. EIK leidis, et vaidlusalune olukord põhjustas kahele äriühingule ja selle juhtidele märkimisväärseid ebamugavusi ettevõtete igapäevastes asjades ja see õigustab neile mittevaralise

kahju hüvitise määramist. EIK leidis, kahele äriühingule kummalegi tuleb Itaaliale maksta 10 000 eurot ning hr Girondale samuti 10 000 eurot.

Kohtukulude hüvitamine

EIK pidas oma varasemat praktikat järgides mõistlikuks määrata kulude osas ettevõttele G.I.E.M. S.r.l. 70 000 eurot, ettevõttele Falgest S.r.l. ja G. Gironda ühiselt 70 000 eurot ning ettevõttele R.I.T.A. Sarda S.r.l. 30 000 eurot.

Otsusele on lisatud eriarvamus.

[Lahend](#) (inglise keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)